

Pierre Bourdieu – Distinkcija: društvena kritika suđenja

Antibarbarus, Zagreb, 2011., 520 str., prevela Jagoda Milinković

LEONARD JURIĆ

Vjerojatno je bilo neizbježno da prije ili kasnije izdavačka kuća imena poput Antibarbarus negdje u svijetu preuzme na sebe zadatak izdavanja Bourdieuovog “barbarskog” projekta rezonantnog imena “Distinkcija”. Bourdieuova barbarska transgresija je “uključivanje estetske potrošnje u svijet obične potrošnje”, transgresija koja epistemološki omogućuje govor “znanosti o ukusu i kulturnoj potrošnji”. Za takvu znanost, ukus je “stečena dispozicija za uspostavljanje ili označavanje razlika operacijom distinkcije”, dispozicija koja se stječe društvenim podrijetlom i stupnjem obrazovanja. Ukus tako postaje oruđe društvenog razvrstavanja koje dosljedno spaja pojedince odgovarajuće količine i strukture ekonomskog i kulturnog kapitala. Metodom ankete Bourdieu utvrđuje jasnu razlučivost ukusa dominantnih i dominiranih klasa kao i razlučivost onih bogatih ekonomskim od onih bogatim kulturnim kapitalom. Područje kulturne potrošnje u ovoj analizi postaje mjesto stalnog izbora distingvirajućih strategija, izbora koji ovisi o društvenim aspiracijama i zadanostima. Tako visoke klase bogate kulturnim kapitalom (npr. sveučilišni profesori) dokazuju svoju premoć afirmacijom do tada nelegitimnih izbora (npr. vesterni, stripovi, grafiti) dok se srednje klase iste strukture kapitala (npr. srednjoškolski profesori) drže strogog razlikovanja legitimne i nelegitimne kulture. Ništa esencijalističkog ne ostaje ni u jednom izboru (estetskom, ali i ljubavnom, političkom, prehrambenom, sportskom...) pa tako filozofija čistog ukusa za koju je ukus prirodan dar, ali djelom i cijela filozofska struka (distingvirajuća struka *par excellence*) bivaju prokazane kao zaštitnice vlastitih specifičnih hijerarhijskih pozicija. Ipak, Bourdieuova analiza je dosljedno lišena moralističkih prozivki. Proces “naturalizacije stvarne razlike” ostaje bitno izvan kontrole pojedinca. Habitus, kao “sustav karakterističnih dispozicija”, garantira da pojedinci stvarno osjećaju svoje ukuse

kao svoje vlastite. Kazališni kritičar “desne obale” stvarno uživa u bulevarskom kazalištu, zaljubljeni parovi mogu svoju kompatibilnost zahvaliti “sudbini” ili je opisati “simpatijom”, buržuji ne razumiju “ukus nužde” radničke klase i shvaćaju ga inferiornim, umjetnici stvarno vjeruju svojoj estetskoj intuiciji kada vrednuju kič. Ovakve tipično suspektne primjere svjesne kalkulacije (potplaćeni kritičar, prikladan brak, klasni rasizam, mondeno prenegavanje) Bourdieuov koncept habitusa lišava moralne odgovornosti i priznaje im (makar posve determiniranu) autentičnost. Upravo struktura moralnih (odnosno političkih) stavova postaje važan zaključak i implikacija Bourdieuove analize: “sklonost da se glasuje za desnicu raste prema rastu sveukupnog posjedovanog kapitala i u mjeri u kojoj raste relativna težina ekonomskog kapitala u strukturi kapitala, dok sklonost ljevici raste obrnuto u oba slučaja”. Ovakva struktura objašnjava kontradiktornu političku poziciju u kojoj se nalaze umjetnici (bogatiji kulturnim, relativno siromašni ekonomskim kapitalom) kada napadaju buržujski materijalizam kulturnim objektima (npr. avangardno kazalište) koji afirmiraju kriterij bezinteresnosti, kriterij koji buržuji lako povratno koriste za obračunavanje s dominiranim klasama: “okreću protiv drugih klasa oružje iskovano protiv njih”.

Distinkcija, kao radikalna analiza institucije ukusa i sama je postala popularan kulturni izbor, prihvaćen od strane antibarbara. Objavljena 1979, “Distinkcija” je 1997. izglasana od strane članova ISA-e (*International Sociological Association*) za jednu od deset najutjecajnijih socioloških knjiga prošloga stoljeća. Unutar sociologije umjetnosti zadnjih godina deterministički strukturalizam Bourdieuove analize dobiva sve brojniju opoziciju u vidu raznih pristupa manje antagonistički nastrojenih spram ostavštine teorija estetike. Ipak, ovakvo stanje ne ugrožava paradigmatički status koji “Distinkcija” uživa unutar ove struke. Upravo je u opoziciji prema starijim ideologijama čistog ukusa ova studija i našla svoje mjesto, koje autor opisuje uz Proustovu pomoć: “Tu sam se htio boriti sa svojim najdražim estetskim dojmovima, nastojeći odgurati intelektualnu iskrenost do njezinih krajnjih i najokrutnijih granica”.

Dapače, možemo pretpostaviti da će izdavanje ovog prijevoda motivirati hrvatsku znanstvenu produkciju da obilato iskoristi sve heurističke alate koje “Distinkcija” nesebično, u raznim disciplinama i u raznim dijelovima svijeta, već tri desetljeća nudi.